

דמותו ואימונו של מפקד בצבא בלתי-סדיר

(לפי שיחות עם קציני-פרטיזנים איטלקי 45—1944)

שנות 45—1939 העלו שפע דוגמאות ודמויות של גלגולי צורות מאבק שונים בין הצבא השגרתי, ה"סדיר", — מזה, ולבין הגייסות ה"פרטיזניים" ("גריילה", "בלתי-סדירים", "תנועות-התנגדות") — מזה. אי-ההבנות ושטטוש המושגים בתחום זה נעשו נפוצים מאוד.

הרשימה הבאה הנה פרי התעניינותו של אחד ממפקדי היחידות היהודיות. קצין זה ניסה לסכם את דעתם של קציני הכוחות הפרטיזנים האיטלקיים, ששיטתו פעולה עם צבאות הברית, בענין המהותי ביותר והקובע את אופיו של כל חיל, היינו — מהן התביעות שהוא מציג בפני קציניו ומה טיב ההכשרה שהוא גותן להם. להלן המסקנות שהפיק הקצין הנ"ל מן הפרטים הרבים שליקט בשיחותיו על נסיון הפרטיזניות האיטלקית.

ואשר לרשימה עצמה: אף-על-פי שבתורת פיסות קיימים ועומדים המושגים של "צבא סדיר" ו"פרטיזנים" כמושגים "צרופים" — הרי במציאות העלו שנות המלחמה מחרוזות עשירה של סיגנונות, אשר גמישות אורח-הפעולה השתלבה בהן באופן מרחיק-לכת במשמעות איתנה בתוך היחידות ובניצוח מרכז של המרכז על שלוחותיו. כדוגמאות לכך די לציין, למשל, את יחידות הקומנדו הבריטיות, על הטקטיקה, הנוהג הפנימי, היוזמה האופרטיבית וההפעלה ה"איסטרטגית" שלהן; את לקח ה"צינדיסיים", כחטיבת צבאית "סדירה-גמישה" שבעורף האויב; את חטיבות הפרטיזנים האבסונומיות הגדולות שבעורף הגרמנים בברית-המועצות, על מתכונתן הצבאית המובהקת, טיפוחן המכוון מלכתחילה וניהולן המרוכז; וכן כמה ממעללי ה"מרינס" (צבא-הצי) האמריקאיים; מיווג היסודות הנ"ל חייב סינתזה דומה גם בהכשרתם והתפתחותם של המפקדים בחטיבות אלו. הרי לא-נדירים הם המצבים שבהם מתגלה צורך — והצלחה — בטיפוח "טיפוס ממוזג", שנתמזג בו החיוני שבשניהם.

תי השגיאות, שבהן נכשלים לעתים קרובות מנהיגי צבאות פרטיזניים, ואלו הן השגיאות: זלזול בתורה הצבאית ה"סדירה" ושלילתה — מצד אחד, או השתעבדות גמורה לה ותיקיה ללא הבחנה — מצד שני. ורצוני להעיר לך כאן, שבדברי אלה מתעלם אני במתכון מהעובדה כי שתי השגיאות הנ"ל — מקורן איננו בגישות תיאורטיות או מעשיות המצטמצמות בתחום הצבאי בלבד. שתי הן מושפעות, עפ"י הרוב, גם מנטייתן ואופן של ההשכלות השונות והאינטרסים ה"שונים" שבמסגרת כל צבא לאומי.

אולם — נחזור-נא לנושא המענין אותך. ההבדל היסודי בין צבא סדיר לבין צבא

אביא לפניך את סיכום נסיוני באימון מפקדים בשביל יחידות הצבא הפרטיזני הנ"ל אומי שלנו. גם אנו, ככל צבאות בלתי-סדירים, שאפנו לסגל לצרכינו את התורות הצבאיות המקובלות. גם אצלנו, כמו בכל צבא בלתי-סדיר, קבעו צורתו וטיבו של הסיגול הזה את התביעות שיש להציג כלפי מפקדינו. עלי-כן ברצוני להקדים לך כמה הערות כלליות, מקצתן — כדי להבליט את השוני שבין צבא סדיר ובלתי-סדיר, ומקצתן — כדי לציין את העיקרים המשותפים לשניהם. רק על יסוד זה תוכל מלאכת סיגול התורה הצבאית ה"סדירה" לצרכי מלחמה, פרטיזנית" להיעשות מבלי שתיכשל באחת מש-

בלתי־סדיר הוא קודם כל בתפקיד.

הצבא הסדיר הוא מכשיר להכרעה בכוח, במטרה לשבור לחלוטין את כוחו הצבאי של היריב. ואלו הצבא הבלתי־סדיר הנו בראש וראשונה מכשיר של הטרדה, הנערכת אצל גם לעתים בקנה־מידה רחב, איסטרטגי.

כן יש הבדל גם בעיקרון האיסטרטגי. העיקרון האיסטרטגי החשוב ביותר המדריך את פעולת הצבא הסדיר הוא עיקרון הריכוז. בעת שהעיקרון האיסטרטגי החשוב ביותר המדריך את פעולת הצבא הבלתי־סדיר היה הפיזור. מן ההבדל הזה בתפקיד ובעיקרון האיסטרטגי נובע ההבדל שבמבנה ובטקטיקה: והבדל זה, מצדו, מה חייב שוב הבדל בין טיפוסי המפקדים של הצבא הסדיר והבלתי־סדיר.

* * *

מבנהו של צבא סדיר היהו מבנה צנטרליסטי מובהק בכל מהותו הארגונית. צבא סדיר הוא מעין מכונה כבדה, רבת חלקים ומגנונים, אשר הבעיה המרכזית בה היא כיצד לכוון, לאור מגמה או תכנית אחת, את פעולת החלקים הרבים והשונים שלה. תיאום בפעולות אורגניזם מורכב נעשה קל יותר במידה שאורגניזם זה מסוגל לפתח סטנדרטיזציה מרחיקה לכת בכל מעשיו ופעולותיו. על־כן, באימון מפקדים בצבא־הסדיר מוטל הדגש על פיתוח כושר התיאום. זהו אבן־היסוד שבמגמה המקובלת להאחדות הנשק והשימוש בו, האחדות הצידוד הסכמי ופועלת השירותים השונים, ועליה־כל — האחדות הממשלית. הצבאית והפיקחה, על־ידי תירגול, לטבע שני, על כן שואף הצבא הסדיר לפתח בשטח הטקטי אורחות־קרב „מתורגלים“, אשר יבטיחו תיאום פעולה אב־טומטי־כמעט, שאינם מתבססים על תכנית מדוקדקת, מיוחדת לכל מקרה בודד במערכות לת רבת השינויים והתהפוכות של הקרב המודרני.

בפיתוח ההליכי־קרב מתורגלים כנ"ל, על יסוד טכניקה צבאית סטנדרטית, טמון כוחו של צבא כמכשיר להכרעה בכוח — אך

מאידך נובעים ממנו גם כמה מצדדי החולשה שבו, בבואו לשמש כמכשיר מלחמה נגד כוח בלתי־סדיר.

את השאיפה הזו לפיתוח אורחות־קרב א־חידים העלה הצבא האנגלי לשיאה בשטח ה Battle drill (תרגולת־הקרב) שלו המוכרת לך היטב.¹

* * *

וכעת ברצוני לגעת בבעיה עדינה אחת, הקשורה בדברי הקודמים על הסטנדרטיזציה של המחשבה והטכניקה הצבאיות. יש אנשים, ובעיקר בשורות הצבא הפרטיזוני הלאומי שלנו, הסוברים כי תהליך־קרב מתורגל־מראש שולל באופן מהותי מאת המפקדים את יוזמתם העצמית, ועל־כן קציני הצבא הסדיר הם חסרי יוזמה „באופן מוחלט“. אין, כמובן, להסכים לדעה זאת. פעולתי רבת השנים, הן במסגרת של צבא סדיר והן במסגרת של צבא בלתי־סדיר, לימדנני לדעת כי „יוזמה“ הוא מושג יחסי. כל צבא טוב שואף לפתח את חבר קציניו מבחינת היוזמה: אולם, היות מה הנדרשת מקצין הצבא הסדיר שונה מזו הנדרשת מקצין בצבא בלתי־סדיר, יוזמת־הקרב של קצין צבא סדיר היא, בדרך הטבע, מוגבלת תמיד. ואפשר לאמור, כי „לאושרו“ הדבר. שכן „הגבלת“ היוזמה באה כאן ע"י הנשק הסטנדרטי־האחד; ע"י השירותים, שפעולתם אף היא סטנדרטית — לפי תקנים ונוהגים הקבועים־מראש; וכן ע"י תהליכי הקרב עצמם, שאף הם אחידים — לפי שיגור פיקודי, ולעתים לפי אורח־ביצוע מתורגל־מראש. וקצין מוצלח — ובעל־יוזמה — בצבא סדיר הוא אותו קצין היודע להתאים את הסכימות הקרביות (האופרטיביות) והמנהלתיות (אדמיניסטרטיביות ואפסנאיות) שלו — לפי הווגמאות המגובשות שבית־המדרש הצבאי הנחיל אותו לו — למציאות שדה־הקרב, הנקבעת בכל עת על־ידי פני הקרקע ויחסי הכוחות.

רואה אתה. אפוא, כי, לדעתי, גם קצין בצבא סדיר איננו „חסרי־יוזמה“ — אלא שיוזמתו מוגבלת ומתוחמת היא. נבחון

1) יצוין, כי יוצרה ומטפחה של שיטת ליאונל ויגרם נפל בשעתו בחזית איטליה, פרטיזנים איטלקיים. — המער.

והמשתנית ממקרה למקרה — לשם פתרון בעיות הקרב המיוחדות הקשורות בו. כאשר תוטל על הקצין בצבא סדיר משימה של כיבוש עמדה מבוצרת, הרי תפקידו הוא, עפ"י, להחליט היכן להציב אותו חלק מכוותיו, שמשמיתו היא לרתק את תשיר מתלבם של מגיניה האויב ואישם; על איזה אגף לבצע את פעולת ההלם וההתפרצות; וכיצד לתאם את ההלם עם פעולת ההכלים — במקרה שאין לו סיוע ארטילרי. כזאת תהיה לרוב דרכו, אם גם יהיה עצמו חפשי מנטיית יתרה לשגרה. כאשר עצם תנאי המלחמה ה"סדיר" שוללים ממנו ממילא את שלל האפשרויות של התחפשות, הערמה וא"פתעה, הקיימים בצורה מובהקת בכמה מצרי רותיה וגלגוליה של המלחמה ה"זעירה".

ואילו מפקד בצבא בלתי-סדיר יבקש, במ"קרה דנו, למצוא פתרון על יסוד הנתונים שבידו על האויב ועל השטח, אשר יפסדו מן השימוש בכוח. הוא ישתדל להכניס מטערי נפץ לתוך העמדה בערמה, — ולגבי ערמה ותחבולות איראפשר, כידוע, לפתח סכימות ושיגרות. גם בפעולה המחייבת שימוש בכוח, ייאלץ, לרוב, להמציא דרכים מתאימות — הרחוקות מן השיגרה ומן הנוחות היחסית המקובלת במסגרת-הצבא — לגבי פתרון בע"יות האספקה, התובלה, השריון-הרפואי, ה"הסתלקות, טשטוש-העקבות וכיו"ב, ואפילו לגבי הקשר.

...

לפיכך המגמות של אימוני-המפקדים ב"צבא פרטיני תהיינה כדלקמן: —

(א) פיתוח יומתו של המפקד וכושר התחבולות שלו;

(ב) פיתוח כושרו לתיכון קפדני.

(ג) פיתוח כושרו לניהולו ולניהולו של יחידות רבות, המפוזרות על פני שטח נרחב.

(ד) פיתוח כושר מנהלתי (אדמיניסטרטיבי) גבוה.

המלחמה הפרטיזנית — היא המשוה ל"סעיפים ב, ג, ד, חשיבות מיוחדת.

המביצים הצבאיים עצמם — הרי הם פשוטים באופן יחסי "מלחמה זעירה", ואינם מחייבים דרגת ידיעות טקטיות וכושר

עתה את אותם הדברים עצמם בצבא בלתי-סדיר. קודם כל ניוכח לדעת כי הצבא הבלתי-סדיר, על פי הנטייה שבמהותו, הנו דצ"טרליסטי בין לגבי חבורות זעירות הפועלות במספור, ובין לגבי חטיבות יותר גדולות, מסועפות בהרכבן, אשר סמכות-היזמה האורפרטיבית הניתנת למפקדיהן חורגת משיגרת הצבאות ה"סדירים".

כוחו של הצבא הבלתי-סדיר הוא בפיזור ואין כל סתירה בין עובדה זו לבין הנטייה המצינית כל צבא בלתי-סדיר בתהליך התבססותו והתחזקותו, להגברת השליטה האופרטיבית הצנטרליסטית, המשמעת החיצונית והפנימית, והפיקוח המרכזי. נטייה כזאת באה מכיון שניהול "מלחמה זעירה" גורבת ובעלת מגמות איסטרטגיות ממשיות מ"חייב פיקוח וניהול מרכזי — בד בבד עם "פיצול-הפונקציות" שבין המרכז והחטיבות לאזוריהן, ומידת-החופש הניתנת — והחייבת להינתן — לאזורי הפעולה השונים.

זאת ועוד: כל צבא בלתי-סדיר צופה מיד לתקופה בה הוא יהפוך להיות לצבא סדיר — הלא היא השעה בה יוכרע האורייב וינוצח, ועל-כן שואף הוא, גם בתקופת ה"אי-סדירות" שלו, מחוייבת התנאים, לפתח בתוכו גרעיני "סדירות". אולם, "מלחמה זעירה" מחייבת מיסודה פיצול ושימוש ב"יחידות קטנות. זולת זאת רק לעתים רחוקות מצליח צבא בלתי-סדיר להקים לעצמו אוצר נשק סגנדרטרי-אחיד — ועל-כן גם ה"טכניקה הצבאית האחידה, שהיא בחזקת היסוד האובייקטיבי לתהליכי-קרב אחידים, לפי שיגרה אופרטיבית קלאסית, אינה מגיעה, לרוב, במערכתיו לכלל דרגה מושלמת. והרי בלי מבנה של תקן, בלי ציוד-שלישיגרה ובלי נשק אחיד, אין יכולה גם טקטיקה סגנדרטית להתפתח והתפתחות מלאה.

זאת היא אחת הסיבות העיקריות שיוזמת מפקד בצבא בלתי-סדיר היא אחרת מ"אשר יזמת קצין בצבא סדיר. האחרון חייב רק להתאים תהליכי-קרב מקובלים ואמצעי-טכניקה שגורים לתנאיה-שטח ול"יחסיה-כוח" חות המיוחדים בכל מקרה; ואילו הראשון חייב לרוב למצוא דרך מקורית, המיוסדת כמעט תמיד על ערמה טכסית

יוב"ז. וכן תקל עליו לנקוט נכונה בתכ"סיסיערמה שונים. כי החולשה הגדולה ביד תר של קצין צבא סדיר מול הפרטיונים היא חוסר גמישות. אורח פעולה, "מכונת" במר בן-מה. מפקד בצבא פרטיוני חייב לדעת לנצל חולשה זאת — אך עליו לא להסית דעתו מן האזהרה הנ"ל בדבר היוצאים מהכלל, ולזכור כי לאחר נסיון-מה של התנגשות ביריב בלתי-סדיר נהוג קצין-הקד הגון של צבא סדיר להמציא דרכי-פעולה מחודשים ומפתיעים, ולהסיף להם בחבר-הקצינים.

(ב) חייב הוא ללמוד לדעת את המבנה ואת אופן הפעולה של שירות-הריגול והח"קירה של האויב, ושל משטרתו, למען יוכל לנקוט תמיד באמצעי זהירות מתאימים בפרט הכנת הפעולה ועם סיומה. הוא צריך לדעת כיצד עליו להתנהג במקרה שיפול לידי צבא האויב או כוחותיו האחרים. בקיצור, עליו ללמוד ולדעת נוהג-מחתרת מהו. (אגב, זהו אחד הדברים אשר אנשי-המחתרת בצרפת נהגו בו מראשית פעולתם ושנשנו האיסלוקים ולזלו בו ולזלזל-מה. ורק לאחרונה החלו דואגים לו גם הם).

(ג) חובה עליו ללמוד על בוריה את מלאכת טשטוש העקבות בשטח-הפעולה וב"בסיס היציאה או הפיזור.

(ד) חובה עליו ללמוד שיטות שונות של ריכוז כוח ונשק לקראת פעולה ושל הטמנת נשק וציוד אחריו. במסיבות שונות.

(ה) חייב הוא לדעת לנצל את אוצרות ארצו לצרכי מלחמתו, לסגל לעצמו היטב את ידיעת אמצעי התובלה ונקורות האספקה המצויים בה. כי הצבא הפרטיוני — כל עוד נאלץ הוא להסיף ולהישאר כזה — הנו תמיד הצד החלש; ועל-כן, הכשרון לנצל באופן יעיל כל הנקרה תחת ידו — הוא אחת התכונות החשובות של מפקד ב"מלחמה-זעירה".

על מנת לפתח במפקדינו את היכולת לפעול לפי קוים שציינתי לך לפני-כן, מצאנו אף בפרקטיקה הקצרה-ייחסית שהיתה לנו בצפון-איטליה ובהרי האפנינים, כי צריך ראשית-כל "לבנות" תרגילי-תכנון לפי מפות, או לפי "תיקים" של שירות-הידיעות, ולנ-

ניהוג גבוהים במיוחד. בעיות של תכנית-אש מורכבת לסוגי נשק-האש השונים ושל הח"אמת תנועת יחידות שונות לתכנית כזאת, אינן מתיצבות באותה מידה של חומרה במפקד במלחמה-זעירה כמו בפני מפקד במלחמה "סדירה". והלא בעיות אלו הנהן המהוות את תמצית הטקטיקה הצבאית הרגילה.

במלחמה הזעירה, אשר בה המיבצע הצבאי הוא של יחידה קטנה או של מספר יחידות קטנות, הקושי האמיתי היא בשלבים הבאים: (א) רכישת אינפורמציה, החייבת להיות מדוקדקת — שכן בה תלויה ההתכנית בכל מאת אחוזיה.

(ב) ריכוז כוח-האדם, הנשק והציוד ב"בסיס היציאה".

(ג) העברת הכוח, הנשק והציוד לעמדת ההיערכות.

(ד) הנסיגה — הכוללת העברת הכוח, הנשק והציוד לבסיס פיזור, טשטוש עקבות, הטמנת הנשק והציוד, והעלמת הכוח. חשיבותם של השלבים הנ"ל גדולה ביותר במצבים היסטוריים כאלה בהם ריכוז בידו האויב מידה רבה של שליטה במדינה, והכוחות הפרטיונים לא הצליחו, או טרם הספיקו, ליצור לעצמם בסיס טריטוריאלי לפעולותיהם.

* * *

הניתוח הקודם מאפשר לי כעת להטות לפניך אי-אלו קוים לתכנית אימונים של המפקדים בצבאות פרטיוניים.

(א) בראש וראשונה צריך האיש לקבל ידיעות יסודיות על המבנה, הטקטיקה, והציוד של הצבא הסדיר אשר נגדו הוא לוחם. ידיעות אלו צריכות להיות מקיפות ושרשיות במידה כזו שהאפשרונה לו, "לקרוא" את אורח מחשבתו ושיקולו של קצין טיפוס ב"בצבא האויב, היינו: להיכנס ב"עורו של האויב" — אף על פי שחייב הוא לזכור תמיד את האפשרות להיתקל במישהו שאינו נוהג לפי השיגרה המקובלת.

ידעה ממין זה תקל עליו לפרש פירוש אופרטיבי נכון את האינפורמציה המגיעה אליו. לדוגמה: את הידיעות שיקבל על סידורי-ההבטחה של תנועת כוחות-האויב, וכי-

חי לדעת כי דוקא את הדברים הללו קשה ב" יותר "לחרגם" לשפת-האימונים — ואולי זאת הסיבה שבגללה לקחה אצלנו שיטת אימון המפקדים בשטחים הנ"ל, דבר אשר אותותיו ניכרים אח"כ, גם בתיכנון הפעולות וגם בביצוען.

* * *

יתכן, כי עלי להעיר עוד, לבסוף, כי הצד הטקטי של אימון מפקדים בצבא פרטיזני איננו מעורר, בעצם, בעיות מיוחדות, היות וחיל מסוג זה מסגל, בדרך הטבע, לצרכי מלחמתו את השיטות הטקטיות של יחידה קטנה, הפועלת במבודד או בריחוק מקום מכוחות חיל-הצבא העיקריים.

חון אח"כ את התכנית בשטח עצמו או, כשה" דבר אינו אפשרי בשטח הנתון, אזי בשטח שנבחר בגלל דמיונו לזה שישמש זירת-פעור לה — תוך הדגשת הפרטים המנהליים, בעיות ריכוזי הכוח ופיזורו ותיכנון סידורי הזהירות להבטחת הכוח המופעל והצ" לחת הפעולה. אכן, עריכת הבחינה בתרגי" לים ממין זה קשה לרוב, אולם עיקר חשי" בותם היא בזה שהם מכניסים את המפקד לעולמן של אותן הבעיות אשר תעמודנה לפניו במציאות — אפילו אם אין בהם האפשרות השלימה לבחון במלואה, עד ל" מסקנה האחרונה, את נכונות פתרונותיו. אף בנסיגה הקצר בתחום הפרטיזני נוכח

זוטרות - אסוסיות

במעוף הדמיון...

להיות קל לטלטול במעברים צרים ובשטחי" שיחים. יש לציידו בכלי קל אך יעיל, כסין מסוג מסויים, וכסוי קל שיהא חם ובלתי" חדיר לגבי מים כאחד. כל מערכת בגדים כזו צריך לתכננה ולהתאימה באופן מחושב לת" נאים להם נועדה.

מן הראוי לצטט כאן את גלוי דעתו של קולונל אחד מצבא-הצי: "אם יש ברצונך למצוא את המכשיר האידיאלי, את הציוד האידיאלי לכל צירוף של נסיבות, טוב, ופנה לך למומחים האמתיים בענין זה, לילידים שפיתחו מכשירים מיוחדים במשך מאות ב" שנים. הצעד הראשון הוא לגלות את העק" רונות שעליהם בנו את מערכת כליהם. אחר" כך יש להגשימם, הלכה למעשה, באמצעות חמרים מודרניים ביותר".

השפעת פצת-האטום על הטקטיקה של חיל-הרגלים טרם נתבררה כל צרכה, אך כבר ניתן לקבוע שתי הנחות מסוימות: (1) נטיה כללית לפיזור-כוחות וליתר יחידות מי אשר בעבר. (2) חוסר האפשרות לקיים מחס" ני אספקה עצומים ויחידות אדמיניסטרטי" ביות גדולות בשדה. הגייסות שבקו החזית יצטרכו להיות עצמאיים, פחות או יותר, ביחס לבסיסייהם. להנחות אלה יש גם פועל-יוצא מסוים: עוד תהיינה נטושות על פני כדור- הארץ מלחמות בלתי-מוכרות רבות בין גופי" גייסות זעירים שתעלינה עמן את בעיית ציודם של החיילים בשעת קרב במקומות נידחים וגנריים, שאין בהם רשת-דרכים וגם כל אפשרות להשתמש בציוד הממונע המודרני לא תהיה בס. מן ההכרח שתהיה לו, לי איש הצבא קצבת מזונות ערבה לחיך, שאפשר, בשעת הדחק, לאכלה כשהיא צוננת. חשוב ביותר שאוכלו יהא נוח לטלטול. מן ההכרח שיהא מסוגל לשאת אתו צידה של שבוע ימים לפחות, מבלי שיהפך סוס משא המשתרך לאטו. מן ההכרח שתרגילו ירא מתוכן מתוך חישוב, כדי שידיי תהיינה משוחררות. יחד עם זאת צריך התרמיל